Ч. 216 (10.893). Львів, пятниця 1. жовтня 1926. Poсztowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Перед розвязанням сойму.

Львів, 30. вересня 1926.

Завтра вирішиться доля сойму. Чи станеться це на основі власної його ухвали, чи наслідком протиставлення урядові, чи може навіть шляхом якогось компромісу: кожний з тих способів означає перекреслення теперішнього сойму.

Ще найкраще було би для сойму, якби він розвязався сам з власної волі. Це він повинен був давно зробити, а був би не зазнав стільки упокорення, насміхів і компромітації, що спадають на це „народне представництво" весь час наче з рога обильности, особливож після травневого перевороту. Це абсолютно вина сойму, що він не хотів зрозуміти, що в днях травневого перевороту скінчилося його й так нуждене істнування. Сьогодня вже запізно рятувати честь і престіж сойму, що не виказався нічим позитивним у часі своєї 4-літньої „діяльности", а до того давав переводити з собою і над собою які кому завгодно експерименти.

Якби прийшло до якогось компромісового поладнання конфлікту, себто якби теперішній сойм мав дальше вегетувати побіч уряду Бартля, булоб це ознакою, що „народні представники" заслужили собі вповні на таке трактування й ту поневірку, якої зазнають від нинішнього уряду Польщі. Це значило би, що вони не в силі здобутися навіть тепер на найзвичайніший в таких випадках протест і зійти зі сцени, правда, в останній хвилі — з власної волі.

В Польщі були вже всякі „чуда" й дива, тому не виключена річ, що і в цій справі може прийти до якогось нового „чуда". Всеж таки всі познаки на небі й на землі вказують на те, що в цих днях сойм перестане істнувати, а тимсамим нові вибори за плечима.

Розвязання сойму в пятницю?

Варшава, 29. вересня 1926.

В політичній ситуації покищо ніяких змін. В соймі радили деякі клюби сьогодня, більшість радитиме завтра передполуднем. Про розвязання кризи ходять, розуміється, найріжнородніші вісти. Так кажуть, що уряд має вже готові декрети, що розвязують обі палати і визначують речинець виборів; треба до цього тільки підпису президента.

Прем. Бартель виголосить на пленумі сойму в пятницю велику промову. Яка буде її основна лінія, ніхто не знає.

Характеристична річ, що марш. Ратай, рахуючись з розвязанням сойму, видав зарядження, аби соймова каса не брала тепер з державної каси сум, потрібних на виплату посольських дієт.

Деяке вияснення ситуації буде можливе завтра пополудні, коли будуть відомі висліди нарад поодиноких клюбів.

Сьогодня радила Рада міністрів, потім відбулася т. зв. рада кабінетова. На ній устійнено напрямні точки експозе, що його виголосить прем. Бартель. Панує загально погляд, що проф. Бартель прямує до розвязання сойму, і то вже в цю пятницю.

Підписання литовсько-більшовицького договору.

Варшава, 29. вересня 1926.

Радянські часописи з 29. вересня оголошують такий комунікат пресового відділу Наркомфіну:

„У вівторок 28. ц. м. підписано у Москві договір про взаїмну неагресію і невтральність між Союзом Радянських Республик і Литвою. Договір підписали зі сторони Союзу комісар закорд. справ Чічерін і радянський посол Александровський, зі сторони Литви премієр і мін. закордонних справ Слєвіціюс і литовський посол у Москві Бавтрушайтіс. Договір складається з 7 уступів, із котрих перший говорить про вдержання в силі московського договору, заключеного між обома сторонами дня 22. липня 1922 р. і про взаїмне пошанування суверенности в усіх обставинах. Третій уступ говорить про взаїмне зобовязання здержуватися від усяких агресивних ділань одної сторони проти другої і не давати помочі третій ст. в разі нападу одного з контрагентів. Четвертий уступ накладає на обі сторони анальогічні зобовязання в політичних, економічних і фінансових справах. Пятий уступ говорить про спосіб полагоджування конфліктів, незліквідованих дипльоматичним шляхом при помочі нарад концилящійної комісії. Шестий уступ говорить про речинець ратифікування договору, а семий про час тревання договору, заключеного на пять літ". При підписанні обмінялись нотами, в котрих 1) Союз стверджує своє попереднє становище до виленської справи і 2) Литва заявляє, що підписаний договір у нічому не нарушує льояльности супроти Ліґи Націй.

„Таймс" у кореспонденції з Риґи стверджує, що Чічерін після підписання договору вручив литовському премієрові ноту, в якій признає Вильно інтеґральною частею Литви.

„АВС" звернулося за виясненням до польського мін. закорд. справ, чи правдивою є вістка, що в договорі згадується про приналежність Вильна до Литви. З міністерства відповіли, що то є правдоподібне, хоч не в так далеко йдучій формі. Зрештою слід підождати потвердження тої вістки. Для виснення виленської справи віцемін. Кноль запросив до себе посла Войкова.

Поваления данціґського сенату.

Данціґ, 29. вересня 1926.

На засіданні данціґського сойму повалено сенат вільного міста Данціґу. На засіданні цьому відкинено цілу програму сенату фінансів голосами нім. націоналістів, нім.-данціґ. нац. соціялістів, комуністів і нім.-данціґської народньої партії. Сенатор Камніцер іменем парл. сенаторів зложив заяву, що парл. сенатори уступають зі свого становища, але сповнятимуть свої обовязки до часу виборів нового сенату. Сенат цей вибрано тому півтора року.

Ювилей Миколи Левитського.

(Телеграма „Діла").

Зіновєвськ, 20. вересня 1926.

Ювилей „артільного батька" Миколи Левитського з приводу 40-ліття його літературної праці і 48 роковин його кооперативно громадської діяльности відбудеться в Зіновєвську дня 3. Х. (жовтня) ц. р.

Ювилейний Комітет.

Кондиліс подався до димісії.

Відень, 2?. вересня 1926.

З Атен повідомляють, що конференція президента републики Кондуріотіса з провідниками партій не довела до ніякого висліду, бо роялісти і венізелісти обстоювали свої домагання. Це приневолило Кондиліса зголосити димісію уряду. Але тому, що 6 провідників партій проти 3 заявилося за вдержанням теперішнього кабінету, президент републики димісії не приняв.

Жертви праці.

Львів, 30. вересня 1926.

При Казимирівській вул. ч. 20. і 22. з руштування 4-поверхової камениці впали наслідком заломання дошки два мулярі, Юліян Заранський і Мартин Пахула. Були би згинули, але на щастя впали на бальком I. пов. і тому лише тяжко ранені. Заранський зломив обі ноги, а Пахула тяжко потовкся на всьому тілі. Ратункова стація відвезла обох у грізному стані до шпиталю.

Крадіж у львівськім корпусі кадетів.

Львів, 30. вересня 1926.

У Львові перебуває від кількох днів комісія корпусу військових контрольорів під проводом полковн. Гарґусінського, що провірює ріжні зловживання і крадіжи у львівській військовій адміністрації. Найбільші мальверзації викрито в корпусі львівських кадетів, де майор Мізінський обкрадав систематично касу корпусу. Мізінського арештовано.

Біржа.

Гроші.

Долар у приватних оборотах 9·00 зол. із малими ваганнями. Девізи 9·02—9·04.

Збіжа.

На біржі і поза біржею рух дуже слабий. Ціни пшениці трохи нижчі, зате ціни вівса дещо вищі. Промислові бараболі зявляються на базарі, ціна вагається від 5—6 зол.; дійшло до трансакції на 30 тон промислових барабель по 5 зол. льоко Белз. Тенденція неодностайна. Настрій спокійний. Ціни оціночні без трансакцій: пшениця 44·75—45·75, пшениця краєва 42·25—43·25, жито галицьке 31—32, ячмінь галицький 27—27·50, ячмінь галицький пастівний 24·75—25·25, овес галицький 24—25, гречка 27·75—28·25.

Польський магараджа і його чури.

Промова посла Павла Васильчука, виголошена 24. вересня 1926 р. на пленумі сойму підчас дебати над бюджетовою провізорією на IV. квартал.

Висока Палато! Після чотирох місяців, які ділять нас від маєвого перевороту, уряд п. Бартля прийшов до сойму з домаганням збільшити кредити на 4-ий квартал цього року і затвердити надвишку видатків понад суму передбачену законом, за 3 ій квартал, у загальній сумі 16.500.000 зол. Кожна бюджетова дискусія дає привід до ширшої дискусії в парляменті на тему загальної політики уряду, тимчасом п. премієр оминає цієї дискусії, а уряд заступає себе перед соймом тільки виступом мін. скарбу Клярнера, який мав звести дискусію виключно на ґрунт бюджетний, скарбово-господарський.

Фактом є, що уряд зазнав у соймі поразки. Польські партії почали критику всієї діяльности уряду сильніше, ніж колинебудь, а наслідком цього було те, що сперкнули у державнім проєкті суму 12,330.000 зол. з додаткового преліміна́ра м-ства військових справ за минулий квартал і 34 міл. за четвертий квартал. Очевидячки сперкнули їх з політичних мотивів, дарма, що роблять це з предметових причин. Уряд уперся і домагався від сойму, щоби цей прийняв його бюджетові проєкти в цілости, инакше погрожував відповідними наслідками. Ті „відповідні наслідки", себто зголошення своєї димісії урядом п. Бартля є мало імовірне, тому, що марш. Пілсудський, якому уряд п. Бартля завдячує свою владу, так хутко своєї влади не зречеться. Здається, що кожний, хто політично думає, бачить це ясно. Для творців маєвого перевороту могло би це скінчитися не дуже приємно, хоча би з огляду на те, що їх противники з Хієно-Пяста було би наново підбадьорені. Тому єдино послідовним кроком уряду, після вчорашньої невдачі в бюджетовій комісії було би розвязати сойм, до чого уряд міг би дійти легко, одержавши вже раньше деякі управнення в змінах конституції.

Буря в склянці гнилої води.

Поставлені перед вибір конфліктом зі собою, це одним, уряд і більшість сойму ще гають, перебалакують. Знаючи вартість становища польських клюбів і всю „моральну" практику уряду, можна знати заздалегідь, що нинішні соймові події є тільки бурею в склянці згнилої води і що конфлікт між урядом і соймом скінчиться тільки торгом між обома сторонами для взаємного їх вдоволення: уряду „морального відродження" і опозиції Його диктаторської Величности п. Пілсудського. Саме тому, що нічого не зміниться, що уряд п. Бартля оперішись на мілітарне рамя марш. Пілсудського лишиться на далі при владі, без огляду на атаки, які почались проти нього, треба пригляну́тись обережніше чотиромісячному білянсові діяльности уряду.

Миляні баньки господарської відбудови.

Починаю від справи, з якої почав уряд, від господарської політики. Усі мої передмовці з польських клюбів глянули на неї „ширше" і вона для них зрозуміла. Одначе для нас, Українців, нема иншого погляду у господарських справах, коли йде про критику урядового експозе, тільки один, а саме яку користь може ця політика принести для працюючих українських мас і українських земель. Де-ж ця поправа? хто її доглядне навіть найбистрішим оком? А чи пригадуєте собі, панове, скільки то миляних баньок пускав табор „пілсудчиків", щоби туманити українські народні маси. Це належить до т. зв. „господарського пляну відносин на кресах", про який у свій час і тепер ще голосять „пілсудчики". Чули ми та читали: будова шляхів на кресах, телеграфічно-телефонічні лінії, — добре ще, що про радіо не казали — відбудова сел, підмога малоземельним, кредити для господарських організацій, елєватори, накінець земельна реформа для місцевих селян і инші такі витребеньки, призначені на те, щоби розбурхати уяву виголоднілого та висмаженого українського селянина. А це дуже маневри мало в пляні висадити з сідла, кажучи терміном „пілсудчиків" і „пілсудчиків" „українських аґітаторів", себто ненависних їм українських політичних діячів. Легко було передбачити, що всі ці миляні баньки зараз розпнуться.

Кредити на „елєватори" на круп'є.

Недавно доказала, на засіданні бюджетової комісії вияснилась так, сказати, політична та предметова двіжність цього посла, що підтримують теперішній уряд. Один з послів польської лівиці поставив „елєваторів", взиваючи уряд, щоби він під-

перед склад зі покурами на вул. Божничній і вантажили їх на віз так завзято, що навіть не запримітили поліцая, який арештував їх. Ини ві знов продали наївним прохожим на вул. Сапіги фальшиві золоті дорогоцінности; жертвою такого торгу впав один громадянин з Рожнітова й один швець з Бережан. Поліция арештувала 16 літнього хлопця, що втік з карного дому в Предільниці, який до спілки з товаришем обікрав кілька домів у Львові, між иншим проф. М. Посацького.

— **Зріст жіночих прав.** Першу доцентку в німецьких університетах призначили цими днями в Празі в німецькім медичнім факультеті; є нею Гедвіґа Лянґекер, на катедрі експериментальної фармакольоґії.

— **Небезпечне молоко.** Львівське староство ствердило пошесть красухи в Наґірянах і Маличковичах. Міський фізикат остерігає перед закупом молока у Павлини Мікльош, яка продає молоко з тих місцевостей, навіщених красухою.

— **Реформа шкільних тем.** Московський Комісаріят Народньої Освіти рішив скоротити та влекшити пляни науки в початкових і середніх школах. Найбільші обмеження зроблено в хемії, російській мові і... соціольоґії, домагаючись щоби теми вправ були як мога простї. Бо до цього часу молодь мусіла рішати питання як не як, а грохи за важкі, нпр. діти в 9-ім і 10-ім році писали вправи на тему „Імперіялістична війна і її причини", „Місто як адміністративний центр", „Злочин буржуазії". Такі теми будуть тепер дозволені щойно після... 10 року життя. Як неймовірними видаються такі звістки, пригадаймо, що і в наших ґімназіях покутують донині теми, на які може відповісти хіба професор університету або вивчена папуга. Коли 16-літний хлопець має написати дисертацію про романтизм або реалізм у Шевченка чи Міцкевича, тоді він рішає таку саму фільософічну проблему, ак инші діти про війну, імперіялізм або централізм.

— **Покусані зміями.** В Індіях гине рік-річно кільканацять тисяч людей від укушення їдовитими зміями. В минулому році, як подає офіціяльна індійська статистика з Бомбаю, згинуло там від укушення їдовитих гадюк 19.308 осіб. Дикі звірі вбили в 1925 р. в Індіях 1974 осіб, з того пожерли тигри 975 людей.

— **Ucrainica.** У російськім державнім видавництві вийшов вибір новель В. Стефаника п. з. Поджигатель.

— **„Тиждень українського студента".** Наук. Т-во ім. Шевченка у Львові повідомляє, що дозволи на переведення „Тижня Українського Студента на теренах львівського та станиславівського воєвідства надійшли. Збірковий час: 1. до 15. жовтня. Місцеві комітети повинні зголоситися негайно до Головного Комітету (Львів, Чарнецького 26) по збіркові листи й леґітимації. — Одночасно пригадується, що незалежно від „Тижня Українського Студентства" переводиться збіркова акція на ліжка в Академічному Домі (одно ліжко коштує 50 зол.). Досі дуже мало громадян, а ще менше інституцій відгукнулося на акцію: „Одно ліжко для українського студента", бо за два місяці зложено гроші всього на 56 ліжок. Треба ще около 100 ліжок, а крім того шаф, столів, крісел і т. д., бож Академічний Дім переходить до вжитку студентства порожній. Тому всі, кого на це стати, повинні уфундувати принайменше одно ліжко в Академічнім Домі.

З судової салі.

Дня 28. вересня ц. р. перед судом присяжних у Львові відбулася розправа Михайла Онишкевича, начальника громади Любича Княжа повіт Рава Руська, обвинуваченого в злочині з §. 101 к. з., Парашки Саган, Федька Кулайця і Василя Сагана. Акт обвинувачення закидав Михайлові Онишкевичові, що він як начальник громади підписав і ствердив неправдиві дати, подані иншими співобвинуваченими, з метою звільнити Василя Сагана з війська. По переведеній розправі присяжні судді всіма голосами заперечили вину і тому предсідник Трибуналу радник Антоневич оголосив увільняючий присуд. — Обвинувачував прокуратор Огоновський, боронили адвокат д-р Лев Ганкевич і д-р Семен Шевчук.

§. 127. к. з.

Дня 28. вересня ц. р. відбулася перед Трибуналом карного суду у Львові розправа Миколи Заяця з Константівки пов. Камінка Струмілова обвинуваченого в злочині з §. 125 к. з. за те, що 29 марта 1924 р. зґвалтував Параскевію Яремчук в лісі, коли збирала ріща. По переведеній розправі предсідник Трибуналу радник Хлямтач оголосив увільняючий присуд. Обвинуваченого заступав д-р Роман Дашкевич, субститут адвоката д-ра Льва Ганкевича.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

Всячина.

Інтеліґенція поліції. У вчорашній новині згадували ми про великий епізод доносу бобрецької поліції на сатиричну виставу „Вертепу" як на протидержавну аґітацію. Цікаво буде неодному читачеві, який знає, з якою освітою люде попадають у польську поліцію, зробити крок в иншу країну, теж европейську, хоча й далеку, в Англію. Не для анальоґії, борони Боже, а з простої цікавости. Заки хто стане англійським поліцаєм (таким звичайним, що стоїть на вулиці) мусить здати іспит. Цей іспит, хоча без латини та греки, напевне стоїть щонайменше на такім самім високім рівні як домагання нашого іспиту зрілости, з тою ріжницею, що замісць теоретичних схолястичних питань, кандидат мусить мати чимало практичної, життєвої освіти. Ось кілька питань, на які мусить відповісти такий кандидат: 1. Чим стоїть вище або чим нижче антрацитова піч у порівнанні з вітвертим комином? 2) Що треба робити, щоби підчас великих спек охоронити своє здоровля? 3) Подайте короткі інформації про такі особи: льорд Алленбі, И. Г. Томас, Марк Твейн, Муссоліні, Марія Кореллі, Джек Демпсі, Троцький. Це при першім вступнім іспиті. А по чотирьох роках служби, щоби доступити до вищої ранґи поліційного урядовця, поліцай мусить відповісти на такі питання: 1. Зробіть нарис одноденної подорожі по Льондоні для Американця, який не знає Льондону, а хоче оглянути всі головні місця та памятники Льондону у звязку з історією міста та Англії. 2. По яких характеристичних зовнішніх рисах, згуках мови, одязі чи манерах можете пізнати на вулиці Американця, Австралійця, Француза, Індійця, Росіянина? 3. Що знаєте про Вашинґтонську умову, про ІІІ-ій Інтернаціонал, британську леґію, фашизм, женевський протокол? Всі, що колинебудь мали нагоду розмовляти з льондонським поліцаєм, знають, що він має в голові вдесятеро більше освіти як пересічний приїжий европейський інтеліґент. Не диво, що такого сторожа публичного ладу можна слухати з пошаною.

Модест Менцінський.

Прощання артиста в Кельні.

З німецьких ґазет довідуємося, що наш земляк, славний героїчний тенор Модест Менцінський, розвязався з німецькою оперою в Кельні, де він виступав цілих 16 літ, і переїхав до Штокгольму, місця своєї попередньої праці і своїх перших великих успіхів. Прощання артиста в Кельні було надзвичайно сердечне і воно є найкращим мірилом тої пошани й любови, того пієтизму, що його здобув собі Менцінський в тому місті.

Прощався Менцінський зі своєю публикою в Кельні і на окремому власному концерті, і в спеціяльній виставі опери Галевія „Жидівка", в якій виступав у ролі Елеазара, що належить до найкращих його креацій. З того приводу вся преса в Кельні присвятила нашому славному землякові цілі шпальти, вихвалюючи неоцінені його музично-артистичні прикмети і жалуючи, що артист рішився невідклично виїхати до Швеції.

Нижче декілька уривків з тих ентузіястичних голосів преси.

„Kölnische Zeitung" (ч. 415) пише про концерт Менцінського: „До повноти образу особистости Модеста Менцінського, що лишиться для нас, мешканців Кельну, на все незабутньою, належать у значній части також його вечорі пісень, що мали у нього завсіди його власне, оригінальне обличе і корисно відбивали від виступу неодного співака в концертовій салі. Так і його прощальний концерт, при набитій битком салі, виявив нам співака, якого мистецьке „вірую" поважне і повне внутрішньої правди. По більшій части чули ми вже те, що подавала богата програма вечора, але так, як Менцінський відтворював кожну річ, був той вечір повний незабутньої принади. Артиста прощали живо й сердечно".

Подібно, коли не з більшими похвалами, пишуть про концерт Менцінського і його повне овацій прощання й инші часописи Кельну. А про його останній виступ у „Жидівці" пише „Rheinische Volkswacht": „Живий, свіжий вираз голосу, інтеліґенція вислову й елементарно ділаюча штука характеризування створили тут постать, що її рідко можна бачити на сцені опери. І знов удався мет майстра. Мистецтво Менцінського було на висотах, тому заслужене і сильне було признання, що не хотіло замовкнути навіть після спущення залізної куртини. Воно було голосною подякою для артиста і бажанням на гарну будучність".

Ще більш ентузіястично відзивається про прощальний вечір Менцінського в опері „Stadt-Anzeiger", що присвятив тій виставі цілу велику статтю. Не може бути більшої похвали для Менцінського, як та, що опера в Кельні тратить у ньому „останнього ваґнерівського тенора й ваґнерівського артиста старої, доброї генерації".

На новому, давньому місці творчої праці і слави бажаємо й ми Модестові Менцінському не менших успіхів, як їх мав у високомузикальному Кельні. — *(іи.)*

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський хор під управою Петра Єсевського у складі 30 осіб виступає:
Пятниця 1.Х. Дрогобич.
Субота 2.Х. Дрогобич.
Неділя 3.Х. Борислав. 193 42-?

„Український Національний Хор" під управою Дмитра Котка:
Пятниця 1. Х. Тарнів. 519 10—?

Тов-о „Медична Громада" у Львові просить того, хто мав би давній друкований статут тов-а „Медична Громада" у Львові, подати свою адресу до відома Товариству: Львів, вул. Супінського ч. 21. (Академічний Дім). — **Виділ.**

Подяка.

Отсею дорогою складаю прилюдно щиру подяку **Впов. д-рові Амврозієві Цепевичові** за старанну безкористну лікарську поміч, яку з повною посвятою подав мені в тяжкій моїй недузі і уратував мені і життя і здоровля. Рівнож сердечно дякую Впов. д-рові Бамахові за зичливу пораду в початках недуги і відвідування мене в часі недуги.

о. Михайло Цегельський
з Камінки струм.

За редакцію відповідає Василь Мудрий Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

…ьнології „Мазепа“. На доцента української мови в краківському університеті покликано відомого фільольога д-ра Івана Зілинського. Одночасно д-р Юрій Панейко габілітувався на правничому виділі крак. університету з адміністраційного права.

Вибору Б. Лепкого ще не затвердив польський уряд.

Помимо кордон.

Зїзд представників волинських „Просвіт“ у Рівному.

(Докінчення.)

По поважній дискусії принято одноголосно при довготріваючих оплесках отсі резолюції:

1. Негайно розпочати акцію для пропагування необхідности засновування приватних українських шкіл загально освітних і фахових.

2. Закликати все українське громадянство до складання якнайбільших жертв на приватне шкільництво.

3. Поставити обовязком усім членам „Просвіт“ вступати членами до „Рідної Школи“.

4. Всі „Просвіти“ мають негайно заклати в себе спеціяльні Шкільні Секції, коли їх ще нема.

5. Закликати всю українську пресу до однодушного й систематичного вміщування статтей, посвячуваних пропагуванню українського шкільництва на українських землях під кличем: „Закладати Рідні Школи“.

6. Признати єдиним зверхником українського приватного шкільництва на Волині, як для істнуючих вже шкіл, так і для новоповставаючих Рідну Школу (У. П. Т-во) у Львові.

7. Просити Головну Управу „Рідної Школи“ залеґалізувати негайно свій статут на терені волинського воєвідства.

8. Просити Головну Управу „Рідної Школи“ у Львові делеґувати на Волинь інструктора для керування справою закладання філій „Рідної Школи“ та наладнання їх праці.

9. Закликати культурно-освітні організації Холмщини та Полісся приєднатись до постанов Волинського Зїзду в шкільних справах.

По дальшій нараді, по рефераті про фізичне виховання, принято одноголосно постанову: не шукати в „Пласті“ нових шляхів, а приняти програму випробованого галицького „Пласту“ й підчинитися Верховній Пластовій Команді у Львові.

Велике заінтересування викликав реферат про обєднання просвітянської праці. Доповідчик представив розвиток просвітянської праці на Волині, вказав на її неоднопільність, нескоординованість. Цьому можна зарадити тільки в той спосіб, коли волинські „Просвіти“ обєднаються з львівською, беззастережно визнають львівську „Просвіту“ одиноко авторитетною владою в освітних справах. В цій справі була й відмінна думка, а саме щоб обєднати волинські „Просвіти“ між собою. Але ця думка не вдержалася.

Бесідники представили м. ин. цілу низку ріжнородних переслідувань „Просвіт“ адміністраційною владою, головно через недавання дозволу на відкриття нових читалень. Змальовали також недомагання внутрі самих „Просвіт“. Висловлено бажання, щоби „Просвіти“ давали своїм членам і практичні користи, а саме: закладаючи курси хмелярства й пасічництва. (Для цих обох галузей господарства волинська земля має знамениті умови).

В цілий ріст поставив на Зїзді справу церковну д-р Річицький з Володимира у свойому незвичайно цінному й обємистому рефераті. Бесідник представив церкву як одно зі заборол нашої культури. Тому домагався її українізації, дальше: українізування кремянецької духовної семинарії, настановлювання українських священиків, створення окремої української епархії і ин. Зїзд ухвалив відповідні резолюції, а весь старанно призбираний матеріял передано вибраній окремій комісії, яка має його відповідно зужиткувати.

Перед закриттям Зїзду промовив ще відпоручник „Рідної Школи“ п. Л. Ясінчук і ред. Д. Паліїв. Перший підніс, що характер, освіта і добробут є тими чинниками, що можуть двигнути українську націю. Тому треба виховувати характер, сильну волю в молоді, треба ширити освіту, яка дасть змогу народові дійти до добробуту через кооперацію. Вказав на потребу тріваного обєднання активних Українців та візвав до викресання з себе зорганізованої жертвенности на потреби, які Зїзд так одноушно узнавав. Ред. Паліїв підніс, що це перша спроба ломання „сокальського кордону“ в практиці. Другу спробу повинні підняти Волиняки, Холмщане й Поліщуки поїздкою до Галичини, використовуючи „Український Ярмарок“ у Станиславові.

Теплою промовою і подякою за участь у нарадах закрив предсідник Зїзд в год. 8. вечером. Стоючи відспівали учасники „Ще не вмерла Україна“ і розійшлись, сердечно прощаючись.

Не можна мовчки поминути ще одного інциденту. По шкільному рефераті зарядив предсідник коротку перерву для спільної фотографії. Коли по перерві хотів розпочати дальші наради, один з трьох присутніх комісарів поліції заявив, що з поручення старости, з яким на павзі скомунікувався, не допустить до продовження нарад, коли гості будуть дальше на салі. Настала довша суперечка між ним і президією Зїзду, яка домагалася наказу на письмі й угрунтуваного відповідним законом. Комісар пішов по таке письмо, а між тим Зїзд продовжував свої наради в присутности гостей. По довшому часі вернув комісар, але вже не квестіонував права участи гостей…

Враження зі Зїзду просто захоплююче. Не можу собі пригадати подібних нарад у нас. Повних 8 годин видержали учасники з напруженою увагою, а предсідник не мав ні разу потреби взивати до спокою. До саміського кінця саля була повніська людей. Бесідники говорили річево, гарною мовою і не витрачували часу на зайву словесність. Формальні справи полагоджувано незвичайно скоро, чого й нам варто би навчитися. На нас, львівських учасниках, зробив Зїзд справді гарне враження. Побажатиб, щоби всі ухвали Зїзду переведено чим швидше в життя, бо це причиниться значно до скріплення наших позицій.

Учасник.

Відгуки дня.

Станиславівський Ярмарок.

„Станиславівська ярмарка“, значить…

Станиславівська, — бо в Станиславові, ярмарка, — бо „ярмарка, а не молебень ані мітинг.

Станиславівська ярмарка та ще й українська.

Трохи од неї контрреволюцією заносить, бо й прапори синьожовті і буржуазія влаштовує її, але всеж таки — українська (значить).

А як до цієї ярмарки прийшло.

Цікаво, їй-бо цікаво…

Зійшлись Станиславівці погуторити (пожуритися значить).

Швець каже: „Маю дві пари черевиків (штиблетів значить) і чоботи на ринах та нікому їх збути“.

Кравець каже: „Є в мене жупан гарний та й штани до нього як раз. Але ніхто в гамазей (магазин значить) не заходе.

Швець йому: „Чоботи чоботи, — ух!…“

А кравець своє: „Жупанець то жупанець, — ех!“

А далі до цих двох ще пристало чоловіків кілька.

Пять, шість — може й сто — не знаю.

Зробімо, друзі, ярмарку! (станиславівську значить) — то й продамо дещо, а й прикупимо може що небудь.

Біда тільки з місцем… Можеб зал який?!

Ні! Завеликий і задорогий. Оттак би сінці які або рундучок паршивенький денебудь…

Взяли зал, та невеличкий, щоб недорого обійшлося.

А тут і Німеччина і Радянська Спілка і Латвія і Познанське: Чи є у вас місце, бо ми товарі шлемо, (на показ значить).

Переполохались Русині, вони ні з сі ні в гадці про таке не марили.

Деж пак: Німеччина і Радянська Спілка, Латвія, а навіть Познанське.

Вже третій зал беруть, а місця все одно не хватає.

От і ярмарка!

От і Станиславівська!

Біда тільки, що буржуазна: в комітеті доктори та студенти.

Але правду сказать: Ніби то в нас немає „Непу“?!…

Ярмарка українська і це головне“…

Так про Станиславівський ярмарок написав Остап Вишня і переслав Аристидові Шишці з „Нового Часу“. Манускрипт заблукав до „Діла“ і я його використав у „Відгуках“.

Нічого тут і додати не можна. Все написано, все розібрано.

Бракує тільки ще про потяг і я постараюся дотворити:

Осібним потягом вибираються Львовяни в Станиславів.

І місця досить і квитки на половину дешевші.

Але ніхто не зголошується, хоч усі, кого питаєте, їде на Ярмарку (станиславівську значить).

Чому це так?

Бачите: Бояться щоб їх Станиславівці не взяли на виставу…

Як ексnoнати значить…

Галактіон Чіпка.

…ція безмірно важче була би заплатила Европі за те, що її Революція так страшенно протягом 20 років заливала Европу кровю.

Що не піднялися до розуміння цієї політичної фільософії, зрештою і не так уже дуже складної, — галицькі провідники Часу Великої Війни, за те дорого заплатила, платить і ще буде платити наша країна…

III.

Поляки силкувалися великими грішми перекупити могучого Наполеонського міністра Таєрана: щоби поміг їм до відбудови „великої“ Польщі. Мимо своїх близьких звязків з польською аристократією (особливо з деякими її квітками жіночого пола), тай мимо свойого династичного становища до грошевих питань („non olet“), Таєран відкинув польське предложення. Чому?

Бо найбільший після Рішеліє французький міністр заграничних справ і дипльомат не вірив у тривку будуччину „великої“ Польщі, а не віривши в неї, не хотів насильним і штучним фабрикуванням такої потвори дразнити могутніх сусідів Поляків—із Сходу і Заходу тай наклинувати на Францію неминучий реванш ізза сотворення „великої“ Польщі. Таєран признавав Польщу в її етноґрафічних границях, себто мало що більшу тої, яку створили Наполеон і Олександер під видом Варшавського державного твору. „Могуча держава — писав Таєран — робить помилку, коли привязує до своєї справи слабші державки; поміч їх представляє тільки незначну вартість, а оборона, яку їм треба дати, ускладнює оборону головної держави і помножує в користь противника точки наступу і предмети жобечі“. Замісць звязувати долю Франції з такими „потугами“, як Польща, Таєран силкувавсь погодитися з великими противниками своєї Батьківщини і звязати їх інтереси з інтересами Франції. Нічого Таєран так не побоювався, як накидати побитому ворогові важкі і понижуючі умови мира; він знав, що такі умови мусять скорше чи пізніше спричинити війну відплатну, а вислід війни завсіди непевний. Бачучи, що Наполеон, засліплений перемогами, втратив здібність такого політичного міркування, Таєран відвернувся від нього ще як його міністр організував коаліцію проти нього.

Автори Версайського і Сен-Жерменського мира 1919 року забули Таєранівські принціпи як на точці великої Польщі, так на точці Німеччини й Австрії.

Велику Польщу на силу сфабриковано. Яку в тій фабрикації ролю відограло грошеве підкупство (в якому Поляки були майстрами не тільки в епоху Таєрана) — як нам те вже сьогодні провірити і доказати? Натомісць не вимагає ні провірки ні доказів фатальна для Франції і Европи помилка, з якої склеєно велику, 30-міліонову державу для народу, якого ipsa moles rerum, себто оконечно рішаюча—компактна сила висловлюється числом нижчим 15 міліонів одиниць!

Перші кроки до ревізії Версайського мира і пере-орієнтації французької заграничної політики в змислі Таєранівської традиції робляться на наших очах. Смеркає на польськім виднокрузі. Треба бути такими сліпородженими, як українські „політики“ Петлюрівської марки, щоби вязати будуччину своєї Батьківщини зі справою, яка засуджена невідклично і неминучо.

Польські гості.

Приїзд чехословацьких журналістів до Польщі.

Львів, 30. вересня 1926.

Сьогодня приїзджає до Львова прогулька 20 чеських журналістів в супроводі відпоручника польського міністерства закордонних справ Желіславського і пос. Зжара, пр. с. аташе в чесь. посольстві у Варшаві. В прогульці беруть участь: сен. Юрій Піхль (голова Синдикату чехосл. журналістів), В. Швіговски редактор „Central European Presse“), д-р Фр. Гофман (секретар Синдикату чехосл. журналістів), д-р Яр. Копецки (ред. „Ческ-ого Слова“), В. Червінка (ред. „Нар. Лист-ів“), Ем. Чермак (дир. Агенції ЧТК), Адольф Черни (ред. „Сльов. Пшеглєд“ і дел. чеського мініст. зак. справ), Ольга Фастрова (ред. „Нар. Політик-и“), д-р Вац. Фіяля (ред. Агенції Central European Radio), Ант. Фінгер (ред. „Дух. Часу“), д-р Юр. Гейда (ред. „Us Fed. i t skovà kanc lař“), сен. Вац. Зімак, інж. А. Гольман (ред. „Трібун-и“), Мілян Яната (ред. „Лідове Новіни“ в Берні), інж. Л. Львовда (ред. тижневика „Нова Прага“), А. Мартінек (ред. „Mor.-slezský deník“ в Мор. Остраві), А. Парма (ред. пресового відділу в мін. закорд. справ в Празі), Фр. Вотруба (ред. „Slovenská Politika“ в Братиславі) і Вл. Замикаль (ред. „Našinec“ в Оломунці).

Прогулька чехослов. журналістів є вислідом польсько-чеського братання. Спеціяльно те братання має демонстративно проявитися у Львові. З тією метою видає Бачевський обід у честь чехослов. гостей, а опісля відбудеться приняття в „Колі літерацько-артистичнім“. Гості відвідають теж міський театр. Можемо уявити собі, які солодкі слова литимуться підчас обідів. Це два славянські брати заливати муть неволення третього.

Дня 1. жовтня чехослов. журналісти виїзжають до Ковеля, а 4. жовтня гостюватимуть у Варшаві. Що вони робитимуть 2. і 3. жовтня,—закрите тайною. Цікаво, чи за приняттями й обідами вони хочуть звернуть увагу на положення своїх земляків, чеських кольоністів на Волині, яким Поляки відібрали їх рідну школу, що ще істнувала за царських часів.

НОВИНКИ.

— Конфіската. Вчорашне число нашого часопису сконфісковано за два місця вступної статті п. з. „Без пуття…“ Є це 89. конфіската цього року.

— В „Тиждень Українського Театру“ уладжує Український Театр Союза Артистів у великій салі Муз. Т-ва ім. Лисенка у Львові, в суботу, дня 2. жовтня ц. р. в год. 7·30 веч. театральну виставу п. з. „Еспанська муха“ фарса на 3 дії Ф. Арнольда і Баха. — Білети продає Союзний Базар (Руська 20). Чистий дохід призначений на будову „Дому Українського Актора“. Знаменита фарса, яку театр Союза артистів грає впрост концертово та симпатична ціль стягне напевно все львівське громадянство.

— На Радянську Україну виїхав на днях зі Львова відомий економіст проф. І. Шимонович, що одержав дозвіл на поворот від президії ВУЦВК-у. Перед тижнем виїхали на Україну й відомі наші артисти: героїчний тенор Михайло Голинський (до одеської опери) і челіст Богдан Бережницький з Відня (до харківської опери).

— Д-р Цьокан не арештований. Перед кількома днями подали ми за ужгородською „Свободою“ вістку про арештування в Харкові і вивезення до Тули відомого громадянина, команданта середмісько-го фронту у Львові в листопаді 1918 р. д-ра Ілька Цьокана. Тимчасом проф. М. Лозинський картою з Праги (під датою 27. ц. м.) спростовує цю вістку, називаючи її сплетнею. Перед місяцем привезли були цю сплетню з Ужгорода до Праги. А тимчасом 27. ц. м. д-р М. Лозинський одержав книжку з Юридичного Видавництва з УСРР., вислану з Харкова 17. ц. м. якраз на доручення д-ра Цьокана, який там займає посаду комерційного директора. Приємно нам цею радісною вісткою поділитися з нашими читачами. Справді, це вже була би гірка іронія долі, колиб д-р Цьокан, який перейшов крізь пекло терпінь на протязі визвольної боротьби, переслідуваний Поляками і Чехами, не найшов спокою і поля для прикладення свого знання і роботящости на українській землі.

— Три самовбивства у Львові на протязі одного дня трапилися з таких звичайних причин як недостача праці (48 літній робітник Бурчак) і примусове виселення з міста двох замісцевих жінок.

— Справжній „судний день“ мали дві жидівські родини в Сколь…ниці, старосамбірського повіту, Вольфи і Шліки. Шлік забрав з шафи Вольфа якісь компромітуючі папери, а коли Вольф домагався їх звороту, Шлік боронився револьвером так енерґійно, що вбив Вольфа, зранив його батька і власну жінку. Перелякаиий вчинком утік.

— Злодійства без кінця. У білий день зломники заїхали затом…

державив відбудову села та визначив суму кредитів. Тимчасом істнує закон про відбудову села. Польський уряд не виконав його, бо перевів його тільки на польській етнічній території, а не на українській. Довга смуга від Вепра, на Холмщині і влодавський повіт через ковельський повіт над Стоходом і далі за Пінськ, всі ці території до цього часу не відбудовані. Так само невиконаний закон про лісну данину на українських землях, званих „кресами". Ясно, що елеватори істнують тільки в уяві панів міністрів; поважно про них казати не можна.

Кредити для осадників.

А кредитова поміч для дрібних селян? Свого часу, коли „пілсудчики" не були ще при владі, вони при помочі кредитів зєднували собі „хрунів", елемент, який міг би їм політично служити. Вони роблять це і тепер, але про кредити для українських селян на протязі 4-ох місяців і не чути. Це саме з кредитами на кооперацію. Як за уряду Хієно-Пяста і всіх попередніх, так і тепер, коли роздають які кредити на українській території, то виключно польським організаціям, а наша кооперація не одержує ні гроша. Табор Пілсудського заповідав, що земельна реформа для місцевого населення є домаганням, від якого „пілсудчики" не відступлять. Для переведення цього плану покликав п. Пілсудський одного з найбільших „кресових" обшарників. Вовк мав нагодувати голодні вівці! Та вже в попереднім прелімінарі міністр земельних реформ на виразне домагання союзу осадників, а навіть референта попереднього бюджету і теперішнього, вписав надзвичайний кредит для осадників. Нині в однім з органів військових осадників можна вичитати, кому видавали ці кредити і в якій мірі. Не хочу тут наводити імен, які зробили би деяке враження, з осіб, які дуже запопадливо піддержували цей уряд і користали з тих кредитів. *(Пос. Скрипа: Прохаємо подати імена!)* Тепер, коли попередній кредит зустрівся з нашого боку з якнайгострішою критикою — а ця критика колола в очі тих добродіїв, які зовсім щось иншого балакали до цього часу і в усій наготі виявили те, чим вони є — тепер ці кредити прибрали иншу назву. Тепер надзвичайні кредити для осадників ідуть під фірму кредитової підмоги для реемігрантів? Хтож ці реемігранти? Ці самі військові осадники.

Слова і діла міністра земельних реформ.

А прецінь політика уряду висловлюється не тільки в цифрах. П. міністр земельних реформ зовсім не скриває своєї програми. Його заяви є відомі. Міністр Станевич — найбільше рухливий з усіх дотеперішніх міністрів земельних реформ і слабий тим, що багато їздить та багато балакає. Його заяви у Берестю, Вильні, Познані — славні. П. Станевич ще перед переворотом мав у Варшаві реферат, який і я чув, і він признав, що польське осадництво на „кресах" не видержує критики політично і з господарського погляду. Говорив про те, яке роздраження спричинює це осадництво і що із становища „державної раці" воно навіть не виплачується. Вже тоді на цих зборах роздавали відозви і в повітрі чути було, що „щось буде". А тепер п. міністр Станевич у своїй діяльности для земельної реформи не в силі спромогтися на нічого більше як на те, що дає титули власности осадникам, які влізли на українські та білоруські землі ріжними способами. Крім цього п. міністр виразно застерігається, що так звані „нельояльні елементи" зуміє не допустити до земельної власности. І це робить. У повіті володимирськім, холмськім і в инших місцях є вже реальні факти, що земські уряди кваліфікують, хто може ввійти на листу купуючих парцелі, — навіть приватні парцелі! — скреслюють з цих лист особи, які не підпадають під смак політичної цензури цього уряду. Таким робом, мої панове, у Річпосполитій Польській, у демократичній републиці, яка має одну з кращих конституцій на папері, ми дійшли до того, що земські уряди обернулися в поліційні органи для Українців і Білорусинів. Отже земельна реформа для місцевого українського й білоруського населення на наших землях в устах „пілсудчиків" показалася звичайною блягою, і то доволі ординарною.

Ограблено з мастків.

Є ще одна справа, про яку варто згадати. Говорилося про інвестиції на наших землях. За весь час приналежности до Польщі наші краї виголоджують, і не є для нікого секретом, що наші ліси змарновано, вивезено, також добуток попередних літ — суспільні організації, ограблено з мастків. Натомісць уряд не робить ніяких вкладів. За вклади уважається в найкращому випадку будову домів для урядників. А панове чейже безсторонно признають, що для туземців це все одно, воно їх не гріє і не морозить. А ось міністерство земельних справ урухомлює ярмарки-покази, і дуже характеристична річ, що назовні ці покази-ярмарки реклямуються як українські, коли між тим це вистави польських кольоністів і обшарників; їх роблять виключно з метою демонстрації добробуту, що його здобули собі кольоністи й обшарники, користаючи тільки одні на тих землях з кредитової помочи уряду. Найкращим хіба аргументом проти „пілсудчиків", які, замісць поладнати домагання Українців і Білорусинів, старанно ухиляються від інвестицій поміж справами господарськими, суспільними й політичними, є факт, що навіть у тих справах, довкола яких оберталася їх бідна фантазія, збанкротували на цілій лінії.

Жиди — в ласках.

Мусимо також обговорити ближче цілість політики уряду. Переді мною книжочка, що її ласкаво прислала мені на вічні часи на памятку президія ради міністрів. Цій книжечці майже щодня пильно приглядаюся і перечитую: це повний текст експозе прем. Бартля. Тому чотири місяці п. Бартель про нас, Українців, не згадав. Жиди мали більшу ласку — очевидна річ, бо вони були більше потрібні. Премієр застерігся, правда, що він не робить ніяких інтересів з Жидами, але ця заява не помогла йому зовсім у клопітливій ситуації з приводу того, що Жидівський Клюб відразу навернувся на Пілсудчиків *(Голос: Вступили до польської військової організації! — Пос. Розмарін: Що то вам шкодить?)*. Натомісць ми моглиб щось приняти під своєю адресою, як ті з „меншостей", що з рації факту перебуваємо в Польщі. Прем. Бартель зволив сказати, чого він не допустить і що думає зробити.

Ворожа адміністрація.

Чого він не допустив? Мені здається, що він усім попустив: дефензива гуляла, горожанських свобід не було у відношенні до всіх національних меншостей, а супроти українського і білоруського населення було відношення польської адміністрації на цілій лінії вороже, і то здолу догори. Знаємо, що хтось на вулиці, якась політикуюча дама або політикуючий реставратор напевно в кожнім Українцеві бачать найбільшого ворога. Свого часу, коли були розрухи на „кресах", коли треба було ратувати авторитет нездарного уряду — показувано на нас: то вони, то вони. Але є фактом (уважаю, що не вчас і недостаточно ми стали про те говорити), що не ми, не наше населення було винувате.

Очевидно — є фактом, що ніхто Поляків не просив на „креси", що ми тільки з примусу є в Польщі. Це є факт, з яким ми не криємось, бо уважаємо, що критися з тим нема чого. *(Голос: На „кресах" Поляки були давніше, як Українці).* Може, але у мене є инший підхід до справи.

Отже, прошу панів, вороже відношення всякого роду адміністрації до білоруського й українського народу абсолютно в нічому не змінилося, воно залишилося таке, як було. На місцях на „кресах" правила дефензива: вона править досі. Маю враження, а тепер навіть певні докази, що вона за близько стоїть до деяких партій польської лівиці. В чомуж змінився курс основної політики теперішнього уряду до українського народу в Польщі? Шкільництво — та літанія ваших первородних гріхів, а наших нещасть, нашої кривди й вашого безправства, та літанія досі, не зважаючи на чотири роки нашої боротьби з цієї трибуни, в нічому не змінилася. Школи, що їх ми мали, змарнували всі ваші уряди, починаючи від правих, кінчаючи на коаліційних і на тім божкові польської демократії, якого сонце заходить — на Пілсудськім. Адже стверджено не тільки з нашого боку, але також польськими бесідниками, що польські власти замкнули понад 1000 українських шкіл *(Голос на правиці: Не замкнули, тільки зутраквізували).* Замкнули, бо знаємо, чим є у практиці утраквізація. Відношення до українських культурно-освітних інституцій, до політично-господарських організацій в нічому не змінилося. Кожний відрух, кожний самостійний творчий рух українського народу адміністрація уважає рухом комуністичним, рухом більшовицьким. Це формулка, під яку підводиться всякі прояви життя на українських землях і вбивається їх відразу.

(Далі буде).

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

З наукового світа.

Український Дослідний Інститут у Берліні.

Саме тоді, коли сім міліонів Українців під Польщею не може діждатися своєї високої школи на рідній землі, не зважаючи на святочні міжнародні зобовязання Польщі під тим оглядом, розцвітає українська наука за кордоном. Досі наші очі були звернені на три наукові станиці в Чехословаччині (Українська Господарська Академія в Подєбрадах, Український Вільний Університет у Празі й Український Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі). Тепер до цих трьох установ приходить іще Український Дослідний Інститут (Vorschung-Institut) у Берліні.

Як довідуємося, Інститутом буде піклуватися окрема кураторія, зложена з Німців і Українців, на її чолі стане мабуть ген. Гренер (б. начальник німецького штабу в Києві), а в її склад входять такі діячі, як: Фасмер, Келлер, Скоропис-Иолтуховський, Д. Дорошенко і Коростовець. На чолі Інститута як директор стає відомий громадський діяч, б. гетьманський міністр закордонних справ, професор українського університету в Празі й доцент української історії на Карловім університеті Дмитро Дорошенко. На поодинокі катедри в Інституті покликано вже: Вячеслава Липинського, творця гетьмансько-монархічної ідеольогії, д-ра Мірчука й д-ра Залозецького. Крім того мається покликати ще відомого професора-стипендіята подєбрадської Академії В. Тимошенка, який під цю пору перебуває в Америці.

Без сумніву берлінський Український Дослідний Інститут матиме виразно зазначений монархічно-консервативний характер.

Нові українські сили на краківськім університеті.

Довідуємося, що сенат краківського університету одноголосно вибрав професором на опустілу від кількох літ після смерти проф. Иосипа Третяка катедру української мови й літератури Богдана Лепкого, відомого поета, повістяря, критика й історика літератури, автора недавно виданої

В. ЛЕВИЦЬКИЙ.

З політичної літератури.

Цікавість до Реставрації — Таєран.

(Від нашого кореспондента.)

Париж, у вересні 1926.

I.

Дуже замітний — ми булиб майже сказали: симптоматичний для наших днів — той небувалий зріст цікавости до справ, людей і діл Реставрації з пореволюційної доби першої половини XIX-го століття, який бачимо нині в усіх краях Европи — за виїмком хіба Рад. Союза.

В Німеччині діждався Меттерніх монументальної монографії, яку, зараз же перекладено в Англії; у Франції майже рівночасно появилися дві монографії, присвячені Людвикові XVIII-ому (Дюбретон і Легорс); реставраційним дипльоматам Таєранові, Меттерніхові і Шатобріянові, присвячені студії М. Палеольога, Таєранові самому книжка Зендраля. Позатим цілий ряд студій над спеціяльними питаннями: фінансовими, монетарними, господарськими — у великих місячниках, в економічних видавництвах, у щоденниках.

Невже чудуватися тій цікавости?

Хоча більшовики всіми способами і в усіх мовах силкуються впертими в людські мізки віру, що з комуністичним переворотом людство входить в абсолютно, мовляв, не зазнану епоху оконечного щастя, то щораз менше можна подибати в світі людей, схильних віру що приняти. Людство бачило вже революції, і не менші, як більшовицька: 2000 літ перед Христом старинний Египет перебув не менший від більшовицького погром своєї культури і свого політично соціяльного ладу, а під Робеспєром стара Франція пережила всі гаразди інтегрального комунізму, соціялізації, монополю „внішторгу", розкладу родини й моралі, інтернаціональної пропаґанди, то що. І що з того? Одні з революцій протривали довше більшовицької, инші коротше, але ще ніколи і ніде, ні в одну епоху і ні в одній країні революційний погром не увіковічнився; иноді в сам момент, коли кріваві олігархи почувалися найбезпечнішими, приходилось їм складати свої уряди, бувало й голови. Реакція і реставрація, більш або менш радикальна, завсіди і без виїмку наступала після революцій, які — мимо своїх претенсій на оконечність і вічність — завсіди були тільки розмірно короткими епізодами в історії країв і народів.

Роки 1789—1815 були для Франції і Европи цілої роками революції, війна, господарської руїни; зліквідували ті нещастя і знов зробили можливим життя у Франції і Европі — діячі Реставрації. Якою ціною? Якими способами? Такі питання виринають щораз частіше серед утомлених европейських народів, і відси та загострена цікавість до Реставраторів першої половини XIX-ого століття, про яку ми згадували вище. Бо як 1789-им роком, так і 1914-им пірнула Европа в хаос війни, революції, кровопролиття, фінансової й господарської недолі. Коли вона з хаосу того виб'ється? Якими методами?...

II.

Властиво кажучи, не можна бачити в Таєрані самого тільки реставраційного, реакційного*) діяча. Він служив майже однаково довго і Революції і Реставрації. Він був міністром заграничних справ під революційною Директорією і — приготовляв її ліквідацію 18-ого Брюмера; він був заграничним міністром реалізатора принціпів Великої Революції, Наполеона — і приготовляв його погром; він був найбільш блескучим міністром і дипльоматом Реставрації — і трохи не в неласці, усунений від усіх урядів, у віддаленому селі покінчив свої дні. Як вона була можлива — психольогічно і фактично — така „еволюція" тої самої людини?

„Еволюція"? Противники Таєрана, серед них і його колишній суверен у своїх спогадах на Святій Олені — називали переходи Таєрана з одного табору в другий, а з другого в третій, не „еволюцією", а просто зрадою, і то платеною зрадою!

Виступає проти такого осуду над Таєраном найновіший дослідник його душі і діл, зрештою далеко не сліпий почитатель його — Зендраль. Його уваги до тієї точки мають загальне значіння і варто з ними познайомитися: можливо, що знайдемо в них ключ розуміння переходів психольогічно-політичних неодного сьогочасного діяча публичного Росії й України. Можливо! А може вже недалека будучність покаже, чи здогад наш правдивий.

В усіх великих історичних крізах — пригадує Зендраль — воплочувалися суперечні концепції. Концепція того, хто в даний момент держить владу, окутується в національні краски. Але й инші претендують до титулу національних — на завтра. Хто з двох, Наполеон чи Таєран, показують справжнє обличчя Франції з 1812 року? Можливо, що треба би Таєрана вважати зрадником, як би не настала була Реставрація: приготовляючи з Олександром і Меттерніхом упадок Наполеона, його міністер Таєран виявив свою політичну далекозорість. Та невже він був би наважився на таке, якби він не бачив, що упадок Наполеона немянучий? Політичний рахунок стрічається тут з патріотизмом; один дає запоруку другому. А поза тим: історичний досвід показує, що національній справі всі становища можуть у відповідній хвилі бути корисні та що всі гіпотези повинні бути приготовлені. „Країна повинна мати до розпорядимости кілька гуртів мужів державних: один — віруючий хвилевій долі, инший — ведений сумнівами і готуючий обмежити наслідки невдачі першого. Ті, що до самого кінця ставили були на воєнну карту, не можуть раптом бути відповідними посередниками в мирових переговорах. Організація перемоги вимагає такого духового зосередження, яке людину осліплює; колиж вона не виправдається удачею, то треба покликати тих, яким скептицизм зберіг свободу духа. Влада повинна природно перейти з одних рук у другі. Франції треба було Тієра 1871-го року; їй міг бути потрібний Кайо 1917 року..." Таєран тільки тому міг, після Липська і Ватерльо, добути від Олександра і Меттерніха корисні умови для Франції, що він був заздалегідь з ними звязаний. Инакше — Фоше

*) Невже треба тут пригадати, що вживаємо термінів „реакція" і „революція" не в значінні осуду, похвали або лайки — як звичайно те роблять подуграмотні телятка лівого чи правого напряму, — а в значінні соціольогічних і історичних катеґорій?